De metamorfose van Het Landje van Gruijters

Van rommelige uithoek tot model natuurgebied

Tot voor 2017 was Het Landje van Gruijters een rommelig uithoekje achter Spaarndam. Een polder die geen polder was, her en der een verzameling woonboten, bagger en slib, af en toe wat begrazing, treurnis wekkend verval van omheiningen en afrasteringen. Alleen bij vogelaars en omwonenden genoot 't landje ruime faam: elk jaar kondigde in het voorjaar de komst van enige honderden Grutto's de lente aan. Ook vertoonden zich bij tijd en wijle bijzondere steltlopers en enkele zeldzaamheden. Uiteindelijk reden genoeg voor vogelaars, woonbootbewoners en omwonenden om zich in te zetten voor een beter beheer van dit mooie natuurgebiedje.

Dankzij een ondersteuningsbijdrage van 50.000 euro van het J.C. Ruigrok Fonds in 2017 kon de speciaal door woonbootbewoners, omwonenden en vogelaars opgerichte stichting Duurzaam Natuurbeheer Landje van Gruijters gaan werken aan een deskundig beheer van dit bijna negen hectare grote natuurgebied. Nauwelijks een jaar later straalt dit natuurlijke kleinood een nieuw elan uit: er is riet gemaaid, een kluten- en visdieveneiland aange-

legd, er staan nieuwe hekken, er is een ijsvogelwand aangelegd, er zijn broedplaatsen gecreëerd voor Bergeenden en er is een voswerende stroomdraad geplaatst rondom 't Landje. Anno juni 2018 wemelt het er van de jonge vogels en zien we in een gortdroge zomerperiode zelfs water op 't Landje staan. Alsof er een wonder is gebeurd!
Het uitdijende groepje vogelaars dat al sinds jaar en dag de vogelbewegingen op Het Landje gadeslaat en telt is wat blij met de laatste ontwikkelingen. Sinds vorig jaar wordt er elk weekend geteld, waar in voorgaande jaren de zomer deels werd uitgesloten ('t Landje was dan vaak droog en er was immers toch niets te zien). Ook werd er in het verleden geruime tijd slechts een keer per twee weken geteld. Maar Het Landje bleef een aantrekkelijk gebied en dus meldden zich steeds meer vogelaars om deel uit te maken van de telclub.

Het Landje van Gruijters
Foto: Lida Zaremba

Momenteel zijn er niet minder dan 24 tellers actief, zodat er jaar rond wekelijks geteld kan worden.
Het probleem was echter dat eenieder wel wilde tellen, maar aan de bijbehorende administratie had menigeen een broertje dood. Na het vertrek van Erik Wokke naar Friesland nam Andrea Bloem van Landschap Noord-Holland de coördinatie van alle activiteiten op 't Landje over en zij deed tot en met 2013 in de Fitis uitvoerig verslag van het wel en wee van vogels in dit mooie gebied. Ook bemoeide Andrea zich met het waterbeheer en legde zij middels overleg met woonbootbewoners en het Recreatieschap Spaarnwoude (de beheerder van het gebiedje) de basis voor de nieuwe stichting, die het nu voor het zeggen heeft over Het Landje. Echter, Andrea besloot omstreeks 2016 te gaan verhuizen naar het oosten van het land. Dat gaf nogal wat gedoe, waardoor er over 2013 een deelverslag is verschenen over de gang van zaken en daarna niets meer. Immers, tellen is voor vogelaars één ding, maar verslag doen is iets heel anders en vooral eng. Omdat we het telformulier in de loop der jaren hebben verbeterd en aangepast (dank Ben Dieben) en omdat Lida Zaremba hééél goed op de hoogte is van de verwerkingsmogelijkheden in Excel èn omdat coördinator Annemieke Huneker de planning voor de wekelijkse telling verzorgt, is het nu mogelijk een verslag te schrijven over de ontwikkelingen op 't Landje van de afgelopen jaren. Dat zal ik niet chronologisch doen, maar aan de hand van een aantal onderwerpen, die relevant zijn voor Het Landje. Globaal ga ik dus aandacht besteden aan de betekenis van het beheer van de waterstand op 't Landje, de weersomstandigheden van de afgelopen jaren, de manier van tellen en het aantal keren dat geteld is, bijzondere waarnemingen en de trend van het vogelbestand over

een wat langere termijn. Uiteraard wordt weer speciaal aandacht besteed aan de waarnemingen van een aantal steltlopers in het jaar 2017. In beknopte mate zullen we terugkijken op ontwikkelingen die zich na 2013 hebben voorgedaan.

Het dorre, droge Landje

Het Landje van Gruijters is ondiep. Dat maakt het gebied zo bijzonder, want in ondiep water kunnen veel eenden en steltlopers hun voedsel vinden. Daarnaast is ondiep water ook een min of meer veilige slaapplaats. Ganzen en eenden slapen op het water, waar ze relatief veilig zijn voor roofdieren.
Het waterpeil in een gebied bepaalt in sterke mate welke vogels er komen. Water van 20 tot 40 centimeter is geschikt voor steltlopers en grondeleenden als bijvoorbeeld de Slobeend. Dieper water is meer geschikt voor vogels die duikend hun voedsel zoeken, zoals bijvoorbeeld de Kuifeend. Naarmate het water ondieper wordt, wordt het beter geschikt voor kleinere steltlopers als Bosruiter en Witgat. Waar de bodem droogvalt duiken Bontbek en Kleine Plevier op, evenals de Witte Kwikstaart. De nieuwe beheersstichting streeft ernaar om in lijn met het seizoen het juiste peil aan te bieden voor de vogels, die er op dat moment zijn. Dat is de afgelopen droge zomer van 2018 in elk geval goed gelukt.

Het ZELF KUNNEN REGELEN van het waterpeil is van groot belang voor een vogelrijk gebied.
Foto: Lida Zaremba

Heel lang vormde in de zomer de waterstand op 't Landje het grote probleem voor een duurzaam vogelvriendelijk beheer van dit compacte natuurgebied. 's Winters was de waterstand hoog genoeg voor ganzen en eenden, die dan in grote aantallen hier foerageren, maar vaak veel te hoog voor steltlopers en kleinere soorten. 's Zomers stond het gebied regelmatig gortdroog en was het voor steltlopers en andere broedvogels onmogelijk om aan voedsel te komen. Recreatieschap Spaarnwoude voerde het beheer over het Landje, dat eigendom is van Staatsbosbeheer, maar beschikte niet over voldoende geld en mogelijkheden om voor de natuur nuttige beheersmaatregelen te nemen. Zelfs voor het beheer van de waterstand was geld noch mankracht beschikbaar. Betrokkenen moesten zich behelpen met een provisorische waterinlaat om de grootste schade te voorkomen. Andrea Bloem droeg uiteindelijk haar werk over aan Hans Bonfrèr en Johan Stuart en zij kregen het uiteindelijk voor elkaar dat woonbootbewoners en vogelaars gezamenlijk het beheer mochten voeren over dit natuurgebied. Afgesproken werd een speciale stichting in het leven te roepen om het beheer serieus te kunnen aanpakken. Er werden plannen gemaakt en er werd gesproken met mogelijke subsidiënten. Inmiddels is een prachtig inrichtingsplan (www.landjevangruijters.nl) gemaakt dat vorig jaar letterlijk in de prijzen viel. De nieuwe stichting kreeg 50.000 euro van het J.C. Ruigrok Fonds om van Het Landje een duurzaam natuurgebied te maken.
Sindsdien is er gewerkt als duivels. Er is geplagd, riet gemaaid, gebaggerd, gesnoeid, rotzooi verwijderd, hekwerk vernieuwd, er zijn nestplaatsen aangelegd en voswerende maatregelen genomen. Maar het belangrijkste: de stichting bepaalt zelf de waterstand, waardoor vogels ook 's zomers hier een toevluchtsoord vinden. Middenin de hete periode van dit jaar (2018) stond er daadwerkelijk water op het Landje en puilde het gebied uit van de jonge vogels. Jonge Kluten, Kieviten, Visdieven, Witte Kwikstaarten, Bergeenden, Nijlganzen, Meerkoeten, Wilde Eenden: een gebied rijk aan jong leven! En dat allemaal op zo'n klein stukje, groene, natte plas-dras aarde.

Het weer in 2017

Het jaar begon ijs- en ijskoud met wekenlang een dikke laag ijs op het Landje en een navenant aantal vogels: weinig dus. Schaatsers op het Landje en Nova Zembla garanderen wel ijsplezier, maar zeker geen groot aantal bivakkerende vogels. Pas in de tweede helft van februari doet de dooi haar intrede en vertonen zich enkele vertegenwoordigers van de vast aanwezige soorten, zoals Meerkoeten en Wilde Eenden. De eerste Grutto's laten zich vanaf eind februari waarnemen.

Maart is dit jaar zeer zacht en de zon laat zich vaak zien. In april geeft het nog enkele koude dagen, maar toch worden de eerste pullen gesignaleerd: van een Soepgans. Amper twee weken later volgen Wilde Eend en Nijlgans met successen in het voortplantingstraject, dat verderop in het seizoen nog een vervolg krijgt bij andere soorten. De zomer van 2017 is warm en nat, er worden evenals eerdere jaren weer jonge IJsvogels bij het Fort gesignaleerd en pas vanaf augustus wordt het weer wat koeler.
Doordat de waterpeilstok op 't Landje in rap tempo verdwijnt achter een dikke groene haag vers riet valt er na de telrondes weinig te vertellen over het waterpeil. Er stond water, maar of dit genoeg was, valt niet uit de cijfers op te maken. Het was blijkbaar nat genoeg

om het veld her en der onder water te houden. Dat najaar werd overigens gekenmerkt door afwisselend zacht en koud weer en in het algemeen veel natte perioden.
Wat betreft begrazing van het gebied (met koeien en schapen van boer Bert, die ook nauw betrokken is bij de opknapbeurt van het Landje) kende 2017 veel diversiteit, zoals de huidige beheersstichting ook nastreeft. Gevarieerde begrazing heeft als voordeel dat een breed scala van planten bij tijd en wijle worden gekortwiekt, waardoor de noodzakelijke openheid gewaarborgd blijft. Zowel op 't Landje, Nova Zembla en bij het Fort zijn koeien en schapen ingezet. De nieuwe beheersstichting heeft het open houden van het gebied nadrukkelijk als doelstelling opgenomen in haar beheerplan.

De gegevens

De gegevens waarop ik dit verslag baseer zijn verzameld door 24 tellers, die in 2017 bijna elke week hebben geteld op het Landje van Gruijters, de ijsbaan van Nova Zembla en het gebied rond het Fort benoorden Spaarndam. De meeste tellingen hadden plaats op zaterdag- of zondagmorgen. Geteld werd door twee of meer tellers, die volgens een afgesproken route, die links- of rechtsom kan worden afgewikkeld, de drie deelgebieden langs lopen. Het parcours wordt te voet afgelegd en de resultaten worden neergelegd in een telformulier, waarop ook gegevens over de waterstand, het weer, de begrazing en bijzondere omstandigheden worden vermeld. Het accent van de telrondes ligt op de watervogels, maar in beginsel worden ook overvliegende exemplaren genoteerd. De waarnemingen worden per deelgebied opgetekend.
Voor dit verslag is ook gebruik gemaakt van waarnemingen, die zijn doorgegeven aan Waarneming.nl. Meldingen via Waarneming.nl kunnen slechts bepaalde soorten betreffen en zijn incidenteel,

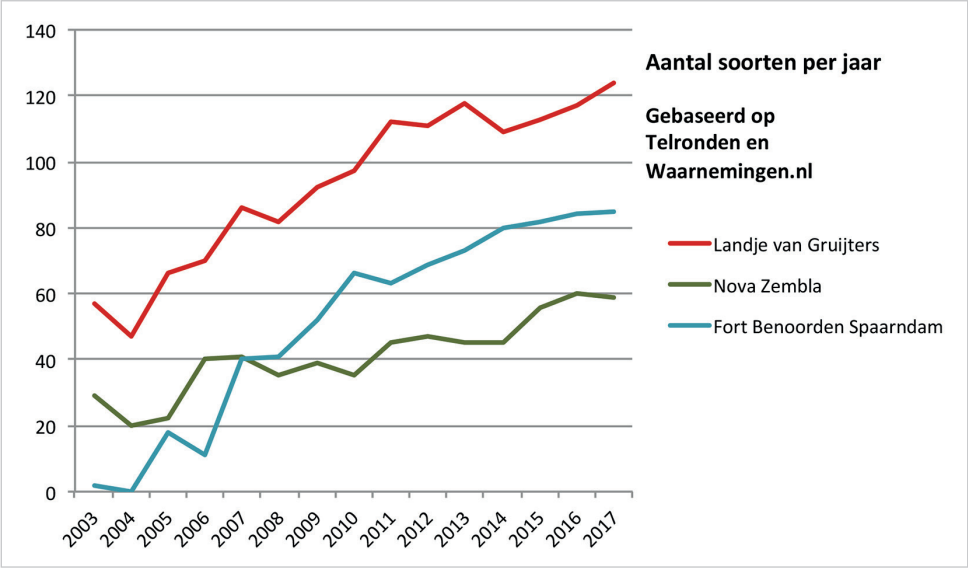

Grafiek 1: ontwikkeling aantal soorten telrondes en Waarneming.nl

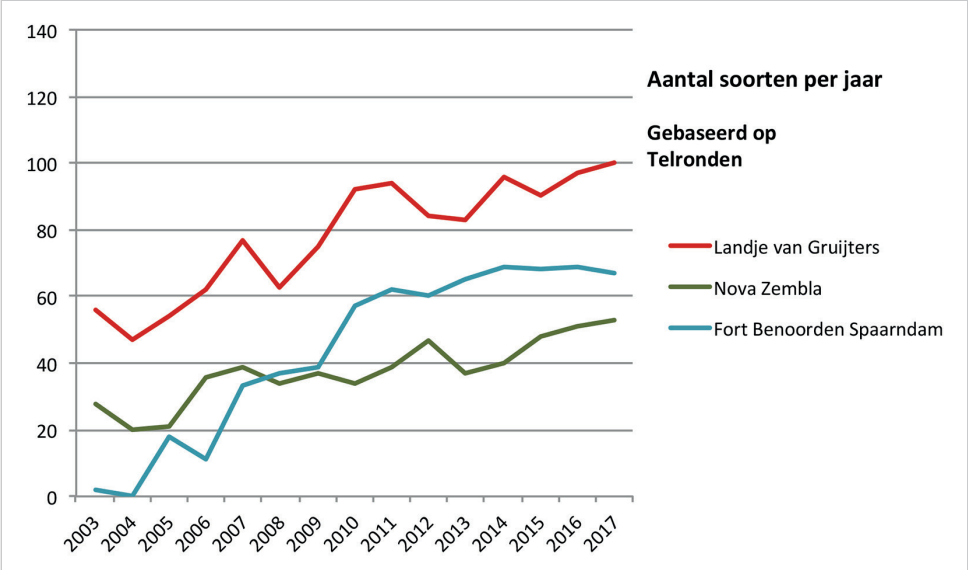

Grafiek 2: ontwikkeling aantal soorten via telrondes

terwijl de telclub van de Gruijters volledigheid nastreeft. Maar dat is een volledigheid van één keer per week, terwijl vandaag de dag het resultaat van het aantal vogels in sommige gebieden via Waarneming.nl vrijwel elke dag gemeld wordt. Vooral de laatste jaren neemt het aantal waarnemingen dat op Waarneming.nl wordt gezet toe, waardoor er ten aanzien van sommige soorten een veel beter zicht wordt gekregen op de ontwikkeling van zo'n soort van dag tot dag. Daaruit blijkt dat wekelijks tellen niet zaligmakend is. Nemen we bijvoorbeeld de Grutto's in 2017 dan zie je via de resultaten van de telrondes het aantal Grutto's als in een hinkstapsprong toe- of afnemen, waardoor een fors aantal, zeg bijvoorbeeld 150, getelde Grutto's een week later via de telronde ineens wordt teruggebracht tot bijvoorbeeld een schamele 20, terwijl via Waarneming.nl al gedurende de hele week een meer geleidelijke afname is te zien. In dit verslag zijn daarom zowel de gegevens van de telrondes als die van Waarneming.nl meegenomen.

Wat in de cijfers het meest in het oog springt is de enorme toename van het aantal soorten dat in de drie deelgebieden wordt gezien. Tussen 1975 en 2003 is er zo onregelmatig geteld dat je in feite niets betrouwbaars kunt zeggen over het aantal per jaar waargenomen soorten. Vanaf 2003 is er met veel grotere regelmaat geteld en krijgen we meer betrouwbare cijfers. En dan blijkt het aantal waargenomen soorten van jaar tot jaar toe te nemen met af en toe een kleine terugval.

Voor Het Landje van Gruijters opent het jaar 2003 met 57 soorten. Dat loopt op tot 70 soorten in 2006 en 97 soorten in 2010. In 2013 zijn 118 soorten geteld en de daaropvolgende jaren geven 109 (2014), 113 (2015), 117 (2016) en 124 (2017) waargenomen soorten aan.

Bij het Fort is die ontwikkeling nog veel

Lees verder op pagina 182.

Broedvogels Landje van Gruijters

In 2018 zijn voor het eerst de broedvogels van het Landje van Gruijters volgens de richtlijnen van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) geteld. Dit was in het kader van de BMP-cursus die Sovon dit jaar voor de Vogelwerkgroep verzorgde. Bij het tellen noteerden we alle broedindicerende waarnemingen binnen de omliggende wegen en paden, dat zijn de Redoute en het Liniepad. In totaal gaat het om 9 hectare. De vroege ochtendtellingen deden we op: 24 maart, 30 maart, 7 april, 22 april, 6 mei en 20 mei. Op 2 juni was er een avondtelling en op 25 juni een vroege avondtelling om de laat nestelende Kluten te tellen. Alle gegevens werden in de app Avimap via de telefoon ingevoerd en aan het eind van de tellingen via autoclustering geïnterpreteerd. Bij autoclustering bepaalt het computerprogramma op basis van datumgrenzen en fusieafstanden het aantal territoria. Anders moet je dit handmatig doen.
Het aantal territoria, dat hier uit rolt, staat in tabel 1.

Vergelijking met vroegere gebiedstellingen
Het Landje van Gruijters wordt zeer regelmatig geteld op alle aanwezige vogels. Op basis van deze gebiedstellingen kan je een inschatting maken van wat er heeft gebroed. Erik Wokke deed dat voor de periode 1977 tot en met 2007 (Wokke, 2007), voor de periode 2009-2014 heeft Andrea Bloem (Bloem, 2015) de broedvogels geschat en ik heb de gebiedstellingen van 2017 geïnterpreteerd en daaruit de aanwijzingen voor broeden gehaald. Dit wordt met plussen en minnen in tabel 1 weergegeven.

Bij een paar soorten zijn opmerkingen op z'n plaats. De Knobbelzwaan broedde in 2018 wel in het gebied, maar net buiten ons telgebied. Drie paar Bergeend hadden een territorium in het Landje, maar ze zijn niet met jongen gezien. Ze hebben ook geen gebruik gemaakt van de kunstnesten. De Kluten broedden heel laat en brachten succesvol 20 tot 30 jongen groot. Mogelijk mede dankzij het anti-vossen schrikdraad rond het Landje van Gruijters. Kievit en Grutto baltsten wel, maar zijn niet nestelend of met jongen gezien. De Tureluur is met één jong gezien en de Scholekster met drie jongen. Deze laatste broedde net als andere jaren op een woonark met sedumdak. Met hulp van de woonbootbewoners zijn de jongen naar het Landje gelopen, maar daar hebben ze niet lang overleefd. Een paar Visdief broedde op het eiland en bracht twee jongen succesvol groot. De Koekoek zat vaak in de bomen langs de Redoute te roepen, maar er zijn geen jonge koekoeken gezien.

Met dank aan de mede-BMP-tellers Peter Pennock en Quint Bogards. En ook dank aan alle mensen die mee doen aan de gebiedstellingen.

Literatuur
Bloem, A. 2015. Verslag Landje van Gruijters 2014. Ontwikkelingen van de afgelopen vijf jaar. Fitis 51 (2): 58-71.
Wokke, E, 2017. Het Landje van Gruijters. Vogels vroeger en nu. Fitis 43 (3): 94-106.

■ *Johan Stuart (j.stuart@planet.nl)*

Tabel 1. Overzicht van broedvogels in het Landje van Gruijters. In 2018 aantal territoria volgens BMP-methode. Voor de jaren 1977 tot en met 2017 is het broedvoorkomen geschat op basis van de regelmatig uitgevoerde gebiedstellingen aangevuld met losse waarnemingen. (+ = vastgesteld als broedvogel; - = niet vastgesteld als broedvogel, ? = broeden onbekend)).

	1977	1987	2007	2014	2017	2018
Knobbelzwaan	+	+	+	-	-	-
Grauwe Gans	-	-	+	+	?	5
Soepgans	-	-	+	-	-	3
Nijlgans	-	-	-	+	+	1
Bergeend	+	+	+	+	+	3
Kuifeend	-	-	+	-	-	0
Krakeend	-		-	+	?	8
Slobeend	-	+	-	-	+	2
Wilde Eend	+	+	+	+	+	9
Soepeend	-	-	-	+	-	1
Waterral	-	-	-	?	-	1
Waterhoen	-	-	+	+	+	3
Meerkoet	-	+	+	+	+	10
Scholekster	-	+	-	+	+	1
Kluut	-	-	+	+	+	12
Kleine Plevier	-	-	+	+	+	1
Bontbekplevier	-	-	-	+	-	0
Kievit	+	+	+	+	+	2
Grutto	+	-	-	-	-	2
Tureluur	+	+	-	+	?	1
Patrijs	+	-	-	-	-	0
Visdief	-	-	-	-	-	1
Houtduif	-	-	+	-	-	0
Koekoek	-	-	-	+	+	1
Veldleeuwerik	+	-	-	-	-	0
Kauw	-	-	-	-	-	1
Zwarte Kraai	-	-	-	+	-	1
Pimpelmees	-	-	-	-	-	1
Koolmees	-	-	-	-	-	1
Fitis	-	-	-	-	-	1
Grasmus	-	-	-	-	+	0
Bosrietzanger	-	+	-	+	+	2
Kleine Karekiet	+	+	-	+	+	4
Rietzanger	+	-	-	+	+	1
Sprinkhaanzanger	-	-	-	+	-	0
Winterkoning	-	-	-	-	-	1
Blauwborst	-	-	+	-	+	0
Huismus	-	-	-	-	-	1
Witte Kwikstaart	-	-	-	-	-	1
Gele kwikstaart	-	+	-	-	-	0
Graspieper	+	-	-	-	-	0
Rietgors	-	-	+	+	+	1

sterker. Tot 2003 zijn er nauwelijks vogels genoteerd bij, op of rond het Fort. In dat jaar worden de eerste twee soorten genoteerd. Dat loopt snel op tot 40 soorten in 2007, tot 73 soorten in 2013 en vorig jaar zijn er 85 soorten waargenomen op het deelgebied rond het Fort. Eenzelfde ontwikkeling, zij het iets minder extreem, nemen we waar op het gebied van de ijsbaan Nova Zembla. De tellingen in 2003 komen hier uit op 29 soorten. Dat stijgt wat meer geleidelijk tot 41 soorten in 2007, 45 in 2013 en 59 soorten in 2017.
Deze toename lijkt voor een deel te maken te hebben met de betere omstandigheden in het gebied (en dan speciaal voor Het Landje van Gruijters) en voor een groter deel met het vaker tellen en de toenemende telbekwaamheid van de tellers. Toch zegt een toename met zo'n 75 procent in 15 jaar ook iets over de natuurwaarde van dit gebied en vooral over de toenemende diversiteit van het dierenleven, waarvan de moderne mens eindelijk de waarde en betekenis begint in te zien.

Uiteraard wisselt het aantal waargenomen soorten elk jaar. Soorten die in 2017 zijn gezien, ontbraken mogelijk op de lijst van 2016. Maar op die lijst van 2016 stonden ook weer vogelsoorten, die niet in 2017 zijn gezien. Hierbij een opsomming voor het Landje van Gruijters van welke soorten in 2017 wel zijn gezien, maar niet in 2016: Boomkruiper, Dodaars, Goudhaantje, Grote Stern, Halsbandparkiet, Kleine Canadese Gans, Kneu, Kolgans en Pijlstaart.

Steltlopers

't Landje van Gruijters onderscheidt zich vooral op het gebied van watervogels. Het plas-drasgebied is welbekend als een groothandelsfoerageercentrum voor de Grutto, wanneer die in het vroege voorjaar met enkele honderden na hun reis uit het zuiden hier neerstrijken. Uit de vele nu beschikbaar zijnde cijfers is makkelijk af te lezen hoe vroeg (of hoe laat) deze vogels en andere steltlopers hun vertrouwde gebied bereiken. Dat zegt weinig over de oorzaken van hun reisgedrag, maar op de langere termijn kun je daar wellicht toch een trend in ontdekken. Voor de belangrijkste trekvogels van 't Landje hebben we de aankomstdata vanaf 2014 op een rijtje gezet.
Ik volg daarin Andrea Bloem, die toen voor zes soorten de aankomstdata voor het Landje van Gruijters op een rijtje heeft gezet. Van die zes soorten zijn alleen de Grutto en Kleine Plevier trekvogels, die alleen in de zomer hier te zien zijn. Kievit, Scholekster, Tureluur en (in mindere mate) Kluut hebben een status als standvogel, zij het dat ze het Landje 's winters links laten liggen. Desondanks heb ik ze wel in deze beschouwing meegenomen, omdat het voor het Landje een aardig overzicht geeft van wanneer deze soorten zich hier melden. Als je de gemiddelde aankomstdata neemt blijken Grutto, Kievit, Scholekster, Tureluur, Kluut en Kleine Plevier in deze volgorde in tijd te arriveren. Maar dat is niet altijd zo, zij het dat de Kleine Plevier in alle jaren tot en met 2017 de vaste hekkensluiter blijkt te zijn. Opvallend is ook dat door de late komst van de eerste Grutto in 2013 alle vogels uit ons rijtje in dat jaar in maart zijn geturfd. Maar meestal ligt de vroegste aankomstdatum eerder. De Grutto heeft een duidelijke voorkeur voor de twee laatste weken van februari, de Kievit voor de eerste weken van maart, de Scholekster voor de laatste weken van februari met een uitloopje naar maart, de Tureluur mikt op de eerste twee weken van maart, de Kluut beweegt tussen begin februari en ver in maart, terwijl de Kleine Plevier een marge aanhoudt tussen 20 maart en 1 april.

De vogel waaraan Het Landje zijn faam dankt: DE GRUTTO. *Foto: Piet Munsterman*

De **Grutto** arriveerde blijkens de telcijfers in 2017 op 18 februari. Aanvankelijk met enkele exemplaren, maar twee weken later konden - mede dankzij oplopende temperaturen - liefst 250 exemplaren worden genoteerd. Ook de daaropvolgende weken zijn er nog heel wat Grutto's genoteerd, alvorens de hele meute verder trok naar de broedvelden.

Tegenwoordig kunnen we in de overzichtstabel terugkijken tot 1975. Helaas werd er toen slechts incidenteel geturfd, waardoor we voorzichtig moeten zijn met de cijfers, maar duidelijk is wel dat de aankomstdata geen opvallend grote verschillen aangeven. De allervroegste Grutto-waarneming ooit op het Landje is gedaan in de eerste week van februari 2002. Het grootste aantal Grutto's op het Landje is geteld in week 13 van 1992: 1400!

De neergaande trend van het maximale aantal Grutto's dat de Gruijters bezoekt lijkt nog steeds door te zetten, zij het dat de laatste jaren enige stabilisatie waarneembaar is. Stond het maximale aantal via telrondes op één dag getelde Grutto's in 2002 nog op 850 exemplaren (hoewel via Waarneming.nl dat jaar 550 Grutto's meer zijn gemeld!), in 2011 was dat aantal gezakt tot 400 exemplaren. Sindsdien is sprake van een verdere daling met dien verstande dat het aantal op één dag getelde Grutto's nu schommelt tussen de 400 uit 2011 en de 270 in 2016 genoteerde exemplaren. Op 11 maart 2017 telde

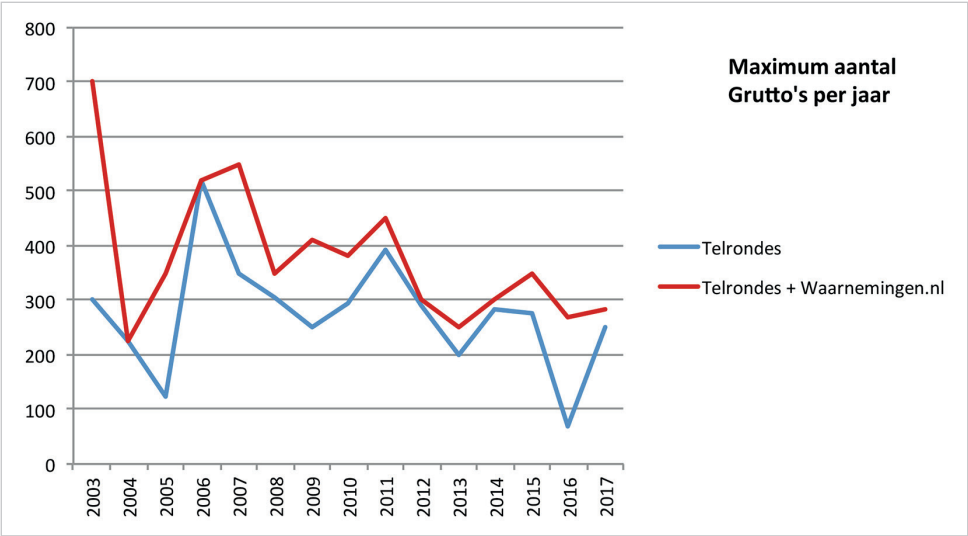

Martijn Los 285 Grutto's als hoogste aantal van dat jaar. De laatste Grutto's van dat jaar zijn op 11 augustus ingevoerd door Dirk Tanger.

De **Kievit** is aanzienlijk minder vaak geteld dan de Grutto. Pas vanaf 2010 komt er enige regelmaat in de waarnemingen van deze prachtige weidevogel. De vroegste melding stamt uit de eerste week van 2002. Ook in latere jaren is deze vogel al in de eerste week van het jaar gesignaleerd.
2017 blijkt voor de Kievit een intrigerend jaar. Tussen week 26 en week 34 verbleef een grote groep Kieviten op het Landje. De al maanden op het Landje waargenomen Kieviten groeide als groep tot zo'n 80 exemplaren in week 26, waarna de omvang van de groep in week 34 een aantal van 300 bereikte. Ook een week later zijn er nog 297 geteld en daarna zijn alle Kieviten vertrokken. Dit soort aantallen hebben we voor de Kievit nooit eerder gehad op het Landje. Groepen van meer dan 26 Kieviten zijn hier tot 2015 nooit geteld. In 2015 begon het aantal voor het eerst te stijgen tot 50 exemplaren in de weken 26 tot 30. De trend zette door in 2016, toen in week 38 wel 150 exemplaren werden geteld en 2017 spant nu de kroon met wel 300 exemplaren. Gelet op de sterke terugloop van het aantal weidevogels is dit een opvallende trend. Een theoretische verklaring is mogelijk dat het Landje voor Kieviten aantrekkelijker is geworden om een tijdje op te vetten.

De **Kleine Plevier** is slechts bescheiden aanwezig op het Landje. Soms zie je er één, soms een paar, een enkele maal een stuk of vijf en boven de tien blijft een bijzondere ervaring. Toch doet de Kleine Plevier het helemaal niet slecht op het Landje. Opvallend is bijvoorbeeld dat deze steltloper er steeds vaker te zien is. In de beginjaren van vorige eeuw waren er slechts incidentele waarnemingen. Vanaf 2007 liet de Kleine Plevier zich zien tussen half april en half juli, maar in 2017 is deze kleine steltloper veel vaker gesignaleerd. De

eerste waarneming was rond 20 maart en de laatste eind sepetember, al vermoedt Han Buckx, modulator voor Waarnemingen.nl, dat het in dit geval hoogstwaarschijnlijk om een Bontbekplevier gaat. Kleine Plevieren zijn meestal eind augustus wel vertrokken. De laatste betrouwbare waarneming in 2017 is volgens Buckx van 29 augustus (Dick Groenendijk en Tom van Spanje). In de eerste weken van 2017 zijn er groepjes van 10 en 12 plevieren gezien, maar op 30 juni heeft William Price het hoogste aantal van 18 Kleine Plevieren gemeld.

Nog afgezien van de ruim 20 à 30 jonge Kluten die in 2018 op het Landje zijn uitgevlogen, is het duidelijk dat de Kluut het hier erg goed doet. Tot 2007 is deze soort minder regelmatig geteld, maar vanaf dat moment zijn er alleen maar stijgende cijfers te noteren. Bijzonder is ook dat de Kluut blijkens de tellingen slechts vier maanden van het jaar, vanaf eind oktober tot begin maart, op het Landje afwezig is. Gedurende de rest van het jaar zijn er altijd wel Kluten te zien. Eerst in kleine aantallen en vanaf half maart oplopend tot zo'n 40 exemplaren. Vanaf half augustus nemen de aantallen weer af. De eerste waarneming ooit zijn de 5 eind februari 2015 gemelde exemplaren. Het grootste aantal Kluten, 76 exemplaren, is gezien in de eerste week van april 2016.

De **Scholekster** heeft het moeilijk, landelijk gezien, maar ook de cijfers van het Landje geven weinig reden tot vreugde over het voorkomen van deze karakteristieke weidevogel. Bij tellingen in 1985 en 1994 werden nog aantallen van respectievelijk 80 en 105 Scholeksters op het Landje waargenomen. Maar dat bleken extreme aantallen, althans afgezet tegen de minimale aantallen die daarna nog werden gezien. Vrijwel alle tellingen op het Landje leveren niet meer dan een paar exemplaren op. Meer dan 10 worden er nooit gezien. Vanaf eind februari laten de eerste exemplaren zich zien met uitzondering van 1991, toen in de eerste week van het jaar zich een Scholekster vertoonde op het Landje. In 2017 was medio mei met 6 exemplaren voor Scholeksters het hoogtepunt van dat jaar.

Scholekster. *Foto: Piet Munsterman*

Tureluurs, hier met elkaar in de clinch, zoeken steeds vaker Het Landje op. *Foto: Piet Munsterman*

De **Tureluur** daarentegen doet het vooral de laatste jaren erg goed. De afgelopen twee jaar zijn er twee maal meer dan 100 Tureluurs geteld en dat aantal is voorheen nooit gehaald. Het Landje van Gruijters blijkt een 'Tureluur Landje'. Vooral in de periode tussen begin mei en eind juli zijn er op het Landje veel Tureluurs te zien. De stijgende lijn is ingezet in 2007 en gaat onverdroten verder. De eerste Tureluur vertoonde zich in de eerste week van 1996, de laatste van het jaar is eind september gezien in 2016.

Watervogels

In het algemeen mag De Gruijters zich prijzen met de aanwezigheid van veel watervogels. Vooral Smienten en Wintertalingen verzamelen zich in (soms) grote aantallen in dit voor hen ideale plas-drasgebied. Van een aantal soorten geef ik globaal de ontwikkeling aan. De Smient heeft een duidelijke voorkeur voor het doorbrengen van de winter in de Gruijters. Tussen eind september en april zijn er tot 70 exemplaren van deze fluiteend op het Landje aanwezig. Dat is overigens aanzienlijk minder dan in de jaren tot 2014, toen op meerdere momenten honderden Smienten op en rond het Landje konden worden geteld. De sterke terugloop van het aantal Smienten, zoals gesignaleerd op landelijk en provinciaal niveau, is dus ook op het Landje zichtbaar. Deze mooie eend heeft er overigens geen moeite mee om in de Fortgracht te gaan foerageren.

Met zijn prachtige tekening en haast iriserende kleuren scoort de **Wintertaling** hoog bij de tellers, die het hele jaar door mooie aantallen mogen opschrijven. De

soort gedijt op het Landje en er zijn weken, waarin rond de 200 exemplaren worden genoteerd, ook al is bij deze mooie vogel een afname te bespeuren. Slechts een paar weken per jaar is de Wintertaling volledig afwezig. Ook voelt de soort weinig behoefte om de Fortgracht met een bezoek te vereren.
Een vaste bewoner is ook de **IJsvogel**. Deze schoonheid en publiekslieveling heeft een nest bij het Fort en laat zich daar regelmatig zien.
In de wintermaanden laat het **Nonnetje** zich soms zien in bescheiden aantallen. Eind 2016 werden de dag voor Kerstmis bij het Fort twee mannelijke Nonnetjes gezien.
Je zou het niet zeggen, maar de **Kokmeeuw** is vooral ook een gezelligheidsvogel. Meestal in augustus verzamelen grote aantallen, oplopend tot zo'n duizend, zich in de Hekslootpolder, maar in 2017 ook op het Landje van Gruijters. Hier kun je dan tot een paar honderd Kokmeeuwen zien.
De **Bergeend** is vrijwel altijd wel op het Landje te vinden, maar in beperkte aantallen. De afgelopen jaren zijn er ook broedgevallen geweest. Bij de renovatie van het Landje zijn in 2018 speciale nesten voor Bergeenden aangelegd.
Opvallend is dat er in heel 2017 geen enkele Fuut op het Landje is gesignaleerd. De Fuut vindt meer van zijn gading in de diepere Fortgracht, maar ook daar zie je het jaar rond slechts enkele exemplaren.
Datzelfde geldt ook voor de **Kuifeend**. Slechts enkele exemplaren strekken hun zoektocht uit tot het Landje, de meeste verblijven op de Fortgracht. Meestal blijft hun aanwezigheid beperkt tot enkele tientallen exemplaren.
De **Grauwe Gans** daarentegen verblijft

De Wintertaling bivakkeert in groten getale op Het Landje. *Foto: Piet Munsterman*

vaak in grote aantallen op de Gruijters. Soms om te foerageren, meestal op het noordelijke deel, vaker om te overnachten. Bij tellingen zie je dan soms in de vroege ochtend grote groepen vertrekken naar de nabij gelegen polders, waar meer voedsel voorhanden is. Bij tellingen lopen de aantallen soms op tot 350 plus.

Bijzondere waarnemingen

Kenmerkend voor het Landje is ook dat er bij tijd en wijle bijzondere soorten aanlanden, die in het algemeen niet zo makkelijk zijn waar te nemen. Omdat we in dit verslag een periode moeten overbruggen vanaf 2013 neem ik hier een paar bijzondere waarnemingen op uit het recente verleden. In 2011, 2013 en 2014 en 2017 is er een overvliegende **Visarend** gemeld. Deze roofvogel wordt vaker in september gezien op de weg terug. In 2014, om preciezer te zijn tussen 5 en 17 mei, vond Eef van Huijssteeden op de Gruijters een zingende **Grote Karekiet**. Een vogel, die zich al tijden niet meer laat horen in deze regio. Eduard Leinwand scoorde op 17 april 2015 de eerste **Buidelmees** ooit voor de Gruijters. Op 21 juni van dat jaar zijn twee overvliegende **Zwartkopmeeuwen** gesignaleerd en de komst van de **Steltkluut** op 24 juli 2015 naar het Landje was opnieuw een bijzondere waarneming, al geven de statistieken van Waarneming.nl aan dat de soort ook in 2011 en 2012 op het Landje is gezien, hetgene veel vogelliefhebbers verleidde tot een bezoek aan dit gebied. De **Krombekstrandloper** bracht een bezoekje aan het Landje op 29 juli 2017.

Rest ons nog een paar bijzonderheden van 2017 te melden. Op 16 maart hebben Martin Hin en Marianne Zijderveld via Waarneming.nl de aanwezigheid van twee **Zomertalingen** gemeld. Dat blijft een uiterst zeldzame bezoeker op het Landje van Gruijters. Ook de **Zilverplevier** is op het Landje een onregelmatige gast, die gedurende twee weken tussen 29 maart en 13 april 2017 zijn opwachting maakte op het Landje van Gruijters. Verder was deze soort te zien op 24 september in 2016, 10 mei en 8 augustus 2015 en op 1 juli 2009.
De **Veldleeuwerik, Kleine Zilverreiger, Steenloper, Ooievaar** en **Turkse Tortel** gaven in 2017 alle één keer acte de présence en dat gebeurt met deze vogels zeker niet elk jaar. De door Pim de Nobel op 29 juni 2017 gemelde **Poelruiter** komt in de annalen van het telgebied van het Landje van Gruijters helemaal niet voor en is dus het eerste exemplaar op deze plek ooit. Ook de **Grote Stern**, waargenomen door René van Bruggen op 11 mei van vorig jaar, is een bijzondere waarneming en eveneens de eerste waarneming voor de Gruijters ooit.
De **Nachtegaal** staat wel op onze tellijst, maar is nog nooit op het Landje van Gruijters waargenomen. Wel is onze nationale zanger in 2017 twee keer gehoord uit de bosrijke omranding van het Fort.

Conclusies

Het Landje van Gruijters was altijd al een mooi vogelgebied, maar door de huidige beheermaatregelen lijkt het gebied voor vogelaars nog veel interessanter te worden. Dat was in 2017 nog niet direct waar te nemen, maar vooral het groeiende aantal waargenomen soorten wijst erop dat steeds meer vogelsoorten het gebied weten te vinden. De aanzienlijke aantallen pullen in de zomer van 2018 tonen eveneens aan dat sommige soorten voldoende vertrouwen hebben in deze omgeving om te gaan broeden.

■ *Jan Kuys*
Met dank aan Lida Zaremba en Han Buckx.